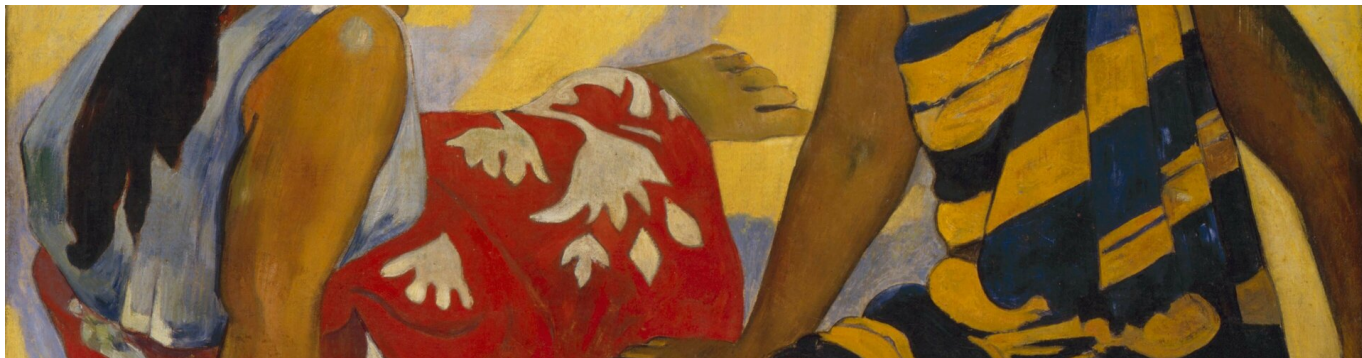

Impresjonizm – Claude Debussy

- [Impresjonizm – Claude Debussy](#)

Paul Gauguin, „Dwie kobiety na Tahiti”, 1892, Wikipedia, domena publiczna

Ważne daty

1862 – Narodziny Achille-Claude’a Debussy’ego w Saint-Germain-en-Laye

1918 – Śmierć Achille-Claude’a Debussy’ego w Paryżu

Ważniejsze kompozycje:

1890 – Suita *Bergamasque*

1893 – Kwartet smyczkowy

1893-1902 – dramat liryczny *Pelleas i Melizanda*

1894 – poemat symfoniczny, preludium do *Popołudnia fauna*

1897-1899 – Nokturny

1903-1905 – dzieło symfoniczne *Morze*

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online-skills, cc0.

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

8. Muzyka XX i XXI wieku. Uczeń:

1) charakteryzuje muzykę w kontekście estetyki epoki – wymienia i opisuje wybrane style i techniki muzyki XX i XXI w.: impresjonizm, ekspresjonizm, dodekafonia, serializm, punktualizm, neoklasycyzm, nawiązania do jazzu, folkloryzm, witalizm, aleatoryzm, sonoryzm, muzyka elektroakustyczna, improwizowana, multimedialna, performance;

2) wymienia środki wykonawcze muzyki XX i XXI wieku i opisuje: fortepian preparowany, fale Martenota, organy Hammonda, syntezator (Mooga), zastosowanie taśmy magnetofonowej, instrumenty elektroakustyczne i elektroniczne;

II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Uczeń:

1) zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych;

2) nazywa i porządkuje główne nurty, gatunki i style muzyczne, wskazuje formy wypowiedzi artystycznej spoza tradycyjnej klasyfikacji, uzasadniając swoją wypowiedź.

Nauczysz się

wymieniać najważniejsze kompozycje Debussy'ego;

przedstawiać rolę Debussy'ego w procesie przemian języka muzycznego na przełomie XIX i XX wieku;

przedstawiać wpływ elementów malarstwa impresjonistycznego oraz poezji i dramatu symbolicznego na twórczość Debussy'ego.

Kulturotwórcza rola Paryża końca XIX i pierwszych dziesięcioleci XX wieku

1

Od 1751 roku cyklicznie organizowane są wystawy światowe, odbywające się w różnych miejscach świata. Jedną z najbardziej spektakularnych była zorganizowana w 1889 roku w Paryżu, w setną rocznicę wybuchu Rewolucji Francuskiej. Z tej okazji wybudowano m.in. najwyższą wówczas budowlę na świecie - wieżę Eiffla, która zgodnie z ustaleniami, miała zniknąć z panoramy miasta zaraz po zakończeniu wystawy. Ze względu na popularność, jaką cieszyła się ta atrakcja turystyczna (podaje się, że w czasie trwania ekspozycji jej szczyt zdobyło niemal dwa miliony zainteresowanych), ostatecznie wieża pozostała, co więcej dziś stanowi symbol miasta... W czasie organizowania tej wystawy, przy końcu XIX wieku, Paryż uznawany był za kulturalną stolicę Europy. To tu, z rozmaitych zakątków Europy, przybywali twórcy, by odczuć ducha miasta, ducha epoki i uczestniczyć w procesie przemian artystycznych.

2

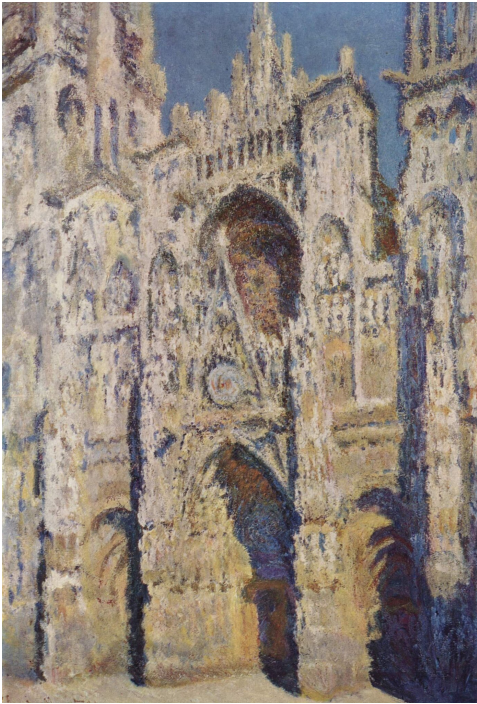

W czasie organizowania tej wystawy, przy końcu XIX wieku, Paryż uznawany był za kulturalną stolicę Europy. To tu, z rozmaitych zakątków Europy, przybywali twórcy, by odczuć ducha miasta, ducha epoki i uczestniczyć w procesie przemian artystycznych.

3

Nieco wcześniej, w roku 1874, odbyła się tu pierwsza wystawa prac, które odrzucone zostały przez tzw. Salon tradycyjny. Anonimowa Spółka Artystów, Malarzy, Rzeźbiarzy i Rytowników wystawiła 165 prac, które nazwane zostały przez Louisa Leroy'a Wystawą impresjonistów. O *Impresji* Clauda Moneta, obrazie obecnie uznawanym za symbol impresjonizmu, napisał: „Tapeta na swoim embrionalnym etapie produkcji jest bardziej skończona niż ten widok morza!”, Inne prace wzbudzały podobne emocje: „te plamy zostały rozrzucone w sposób jakby chciały imitować marmur: trochę tu, trochę tam, niedbale. To niesłychane nakładanie farby! Zaraz dostanę od tego udaru mózgu. To pewne!”

W ostatniej ćwierci XIX wieku, rozpoczęła się rewolucja w sztukach plastycznych. Odrzucono realizm, metafizykę, wątki historyczne i religijne... Zafascynowani naturą światła artyści wyszli w plener, by przelać na płótno ulotne wrażenia. Grę światła i koloru najdobitniej ukazuje cykl dwudziestu obrazów „Katedra Notre-Dame w Rouen” Claude’a Moneta.

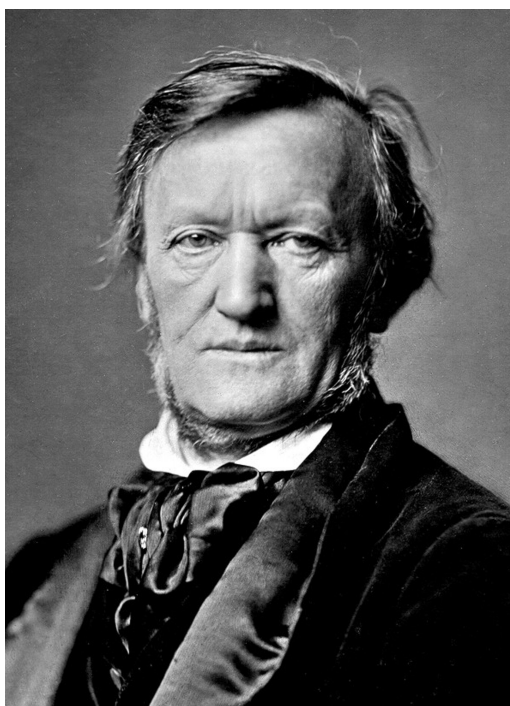
Obok impresjonistów i ich następców (Monet, Manet, Cézanne, Van Gogh) na scenie przemian pojawili się fowiści (Matisse) i kubiści (Picasso). Na gruncie literatury symbolizm (Baudelaire, Mallarmé, Verlaine) i naturalizm (Zola) ustępował ironii i surrealizmowi (Jarry, Appolinaire).

Henri Matisse, *Taniec*

6

W muzyce, za sprawą Ryszarda Wagnera i Franciszka Liszta następował proces poszukiwania nowego porządku dźwiękowego. Poszukiwaniom tym sprzyjały wystawy światowe, podczas których twórcy mogli usłyszeć wietnamskie gongi czy jawajskie gamelany... Dla Debussy'ego zwiedzanie egzotycznych pawilonów podczas wystaw światowych było swego rodzaju odkryciem, prowadzącym do odważnych tez: „dominanta i tonika to jedynie puste zwidy”.

Ryszard Wagner

Życie i twórczość Debussy'ego

W połowie XIX wieku zaczęły pojawiać się pierwsze symptomy zmian w muzyce – niemal równocześnie Ryszard Wagner (we wstępie do dramatu *Tristan i Izolda*) i Franciszek Liszt (w fortepianowej *Bagateli bez tonacji*) udowodnili, że możliwości systemu tonalnego dur-moll uległy wyczerpaniu. Kompozytorzy rozpoczęli poszukiwania nowych rozwiązań, m.in. w zakresie środków tonalnych.

Poszukiwania te prowadziły w dwóch kierunkach. Jeden z nich polegał na mnożeniu dźwięków w ramach oktawy (aż po tzw. brzmienia ćwierćtonowe i drobniejsze), drugi – na ograniczaniu ich liczby. Dla drugiego kierunku jednym z głównych źródeł inspiracji była muzyka kultur pozaeuropejskich, którą poznawali m.in. podczas wizyt w pawilonach wystaw światowych.

Jednym z pierwszych kompozytorów, którzy wprowadzili do muzyki takie rozwiązania był Claude Debussy (1862-1918). Choć najczęściej jego nazwisko utożsamiane jest z [impresjonizmem](#), coraz częściej ukazuje się związki jego twórczości z literackim [symbolizmem](#). Ponadto pamiętać należy, że kompozytor czuł niechęć do terminu „impresjonizm”, a za malarstwem impresjonistycznym nie przepadał (choć wskazuje się w jego muzyce nawiązania do elementów malarstwa impresjonistycznego, m.in. sensualizm). Być może było to efektem krytyki jego suity symfonicznej *Wiosna* z 1887 roku. Oceniając tę kompozycję Akademia Francuska zarzuciła Debussy'emu „pustą wrażeniowość”. Znacznie bliższe relacje łączyły kompozytora i jego muzykę z ideami współczesnych poetów – Charlesa Baudelaire'a, Stephana Mallarmégo i Paula Verlaine'a. To właśnie do tekstów symbolicznej poezji powstała większość pieśni Debussy'ego, a i opera *Pelleas i Melizanda* zawiera w sobie wiele elementów dramatu symbolicznego.

Marcel Baschet, Claude Debussy, 1884, Wikipedia, domena publiczna

Claude Debussy w bardzo młodym wieku wstąpił do jednej z najlepszych szkół muzycznych – paryskiego [konserwatorium](#), gdzie uczył się grać na fortepianie. W tym okresie wzbudził zainteresowanie słynnej mecenas sztuki, Nadzieży von Meck, która wspierała go finansowo, podobnie jak Piotra Czajkowskiego. Dzięki jej pomocy nie tylko mógł odbywać liczne podróże, ale także poznawał znamienite osobistości ówczesnego Paryża. Kontakt z Nadieżdą zaowocował fascynacją Debussy'ego muzyką rosyjską, szczególnie twórczością Modesta Musorgskiego i Aleksandra Borodina.

W trakcie nauki okazało się jednak, że dużo większy talent wykazuje Debussy w dziedzinie kompozycji, stąd też w wieku 18 lat, w roku 1880 porzucił marzenia o karierze pianisty i rozpoczął regularne studia kompozytorskie. Kończąc studia, w roku 1883, zdobył jedno z czołowych miejsc w konkursie o Nagrodę Rzymską, co pozwoliło mu udać się na trzyletnie stypendium do stolicy Włoch, gdzie poświęcił się wyłącznie pracy twórczej.

Powrót do Paryża okazał się dlań niezwykle inspirujący – dołączył do ówczesnej bohemy, uczestniczył w licznych spotkaniach w gronie literatów i malarzy poszukując nowych bodźców dla własnej twórczości kompozytorskiej. Jego muzyka zaczęła coraz bardziej odbiegać od aktualnych kanonów – odrzucił prymat melodii (tak jak malarze impresjoniści odrzucili kontur na rzecz rozmytych obrazów), tradycyjne zasady

tworzenia utworu, a w ich miejsce zaproponował nowy rodzaj muzycznego koloru – nietypowe zestawienia instrumentów tworzące wyjątkowe, pastelowe barwy muzyczne oraz nowy sposób wykorzystania tradycyjnych instrumentów (np. wybrzmiewanie dźwięków fortepianu). Bezpośrednim impulsem dla takich poszukiwań stała się także fascynacja kulturami Wschodu, które poznał w 1889 roku podczas organizowanej wówczas w Paryżu wystawy światowej. Indonezyjskie zespoły złożone z głównie z gongów ([gamelany](#)) wskazały nie tylko możliwości nowych układów dźwiękowych (w miejsce dochczasowych skal durowych i molowych złożonych z 7 dźwięków zaproponował Debussy układy pięciodźwiękowe), ale też perkusyjne potraktowanie instrumentów uważanych dotąd za instrumenty melodyczne (fortepian).

Gamelan, latitudes.nu, CC BY 3.0

Impresjonizm w malarstwie

Podobne fascynacje wskazać można także w innych dziedzinach sztuki, np. w malarstwie. Pod wpływem fascynacji sztuką tropików Paul Gauguin osiedlił się na Tahiti, gdzie powstały jedne z najśłynniejszych jego obrazów.

Paul Gauguin, „Dwie kobiety na Tahiti”, 1892, Wikipedia, domena publiczna

Debussy a symbolizm

Na muzykę Debussy'ego oddziaływała także poezja symbolistów (i wpływu tego nie można umniejszać). Pełne niejasnych, nieuchwytnych skojarzeń i metafor obrazy morza, światła księżyca, szumu liści, spadających kropel deszczu... działały ożywczo na wyobraźnię kompozytora i powstające utwory. Echa tych inspiracji odnajdziemy np. w tytułach fortepianowych preludiów: *Zatopiona katedra*, *Ślady na śniegu*, *Taras audiencji światła księżyca*...

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Do46sh3Du>

Claude Debussy, „Zatopiona katedra”, AMFN, CC BY 3.0

Utwór: Claude Debussy, *Zatopiona Katedra*. *Zatopiona Katedra* jest utworem przeznaczonym na fortepian. Posiada wolne tempo i instrumentalną fakturę homofoniczną. Kompozycja rozpoczyna się spokojną, tajemniczą atmosferą. W środkowej części dochodzi do kulminacji, po czym napięcie zostaje rozładowane w zakończeniu.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Do46sh3Du>

Claude Debussy, „Ślady na śniegu”, AMFN, CC BY 3.0

Utwór: Claude Debussy, Ślady na śniegu. Ślady na śniegu jest utworem przeznaczonym na fortepian. Posiada umiarkowane tempo i instrumentalną fakturę homofoniczną. Cechuje się tajemniczym, groźnym charakterem, kojarzącym się z zimą.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Do46sh3Du>

Claude Debussy, Preludia t. II, „Taras audiencji światła księżyca”, AMFN, CC BY_NBSP_3.0

Utwór: Claude Debussy, Preludia t. II Taras audiencji światła księżyca. Taras audiencji światła księżyca jest utworem z cyklu preludiów napisanych na fortepian. Posiada umiarkowane tempo rubato oraz instrumentalną fakturę homofoniczną. Charakter kompozycji kojarzy się z pełnią, nocą.

Kompozycją orkiestrową wskazywaną najczęściej jako przykład przemian w kolorystyce muzycznej jest *Popołudnie fauna* (utwór występuje także pod tytułem [C. Debussy, Preludium do Popołudnia fauna](#)), tworzone w latach 1892-1894. Utwór ten zainspirowany został poematem Mallarmégo *Popołudnie Fauna*, opowiadającym o faunie i jego tęsknocie za pięknymi nimfami:

Faun, z hałasów swych dumny, długo prawić będzie

O boginkach; i jego wyobraźnia chciwa

Jeszcze ich cieniom z bioder przepaski pozrywa.

Poeta nie był pozytywnie nastawiony do pomysłu umuzycznienia swego wiersza, ale dźwiękowa wizja Debussy’ego, jej modernizm i odejście od kanonów skutecznie przekonały Mallarmégo do nowoczesnej koncepcji korespondencji sztuk.

Oniryczny, zmysłowy nastrój wywołuje już wprowadzony przez flet (instrument-atrybut mitycznego bożka) leniwy temat utworu. Jest on nietypowym, statycznym, powtarzającym się tworem, zmienność osiągnięta jest w planie towarzyszącej mu orkiestry, każdorazowo operującej innymi brzmieniami. Ze względu na tak nowatorskie podejście Debussy’ego Pierre Boulez, przedstawiciel awangardy II

połowy XX wieku, o temacie fletu wyraził się metaforycznie jako o „głębokim oddechu” dla muzyki, a kompozycję określił mianem przebudzenia muzyki współczesnej.

Premiera utworu w 1912 roku z Wacławem Niżyńskim i tancerkami Baletów Rosyjskich zakończyła się skandalem – publiczność nie była gotowa ani na nowatorstwo muzyki Debussy’ego, ani na pełną erotyki wizję Niżyńskiego. Rok później, światem muzycznym wstrząsnął kolejny skandal – paryska premiera baletu Igora Strawińskiego *Święto wiosny*.

Twórczość Debussy’ego inspirowała kolejnych kompozytorów koncepcjami formalnymi (opera *Pelleas i Melizanda* stała się impulsem dla dzieła Paula Dukasa *Ariadna i Sinobrody*), harmoniką i kolorystyką – pomysły te podjęli Manuel de Falla i Ottorino Respighi.

Zadania

Ćwiczenie 1

Zaznacz nazwiska symbolistów, którzy inspirowali Debussy’ego.

☐

Emil Zola

☐

Charles Baudelaire

☐

Paul Verlaine

☐

Frank Wedekind

☐

Stephan Mallarmé

☐

Jan Kasprowicz

☐

Cyprian Kamil Norwid

Ćwiczenie 2

Wskaż źródła inspiracji w muzyce Claude'a Debussy'ego.

☐

architektura secesyjna

☐

orientalne kultury muzyczne

☐

koncepcja totalnego dzieła sztuki Ryszarda Wagnera

☐

malarstwo impresjonistyczne

☐

twórczość Ludwiga van Beethovena

☐

poezja symbolistów

☐

naturalistyczna proza Emila Zoli

Ćwiczenie 3

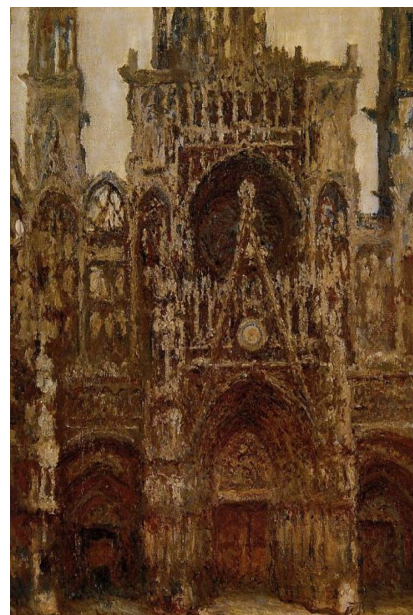
Dopasuj nazwiska twórców do poniższych obrazów:

Claude Monet

Marcel Baschet

Paul Gauguin

Ćwiczenie 4

Zaznacz zdania prawdziwe.

☐

Pelleas i Melizanda to opera Debussy'ego.

☐

Claude Debussy był przede wszystkim koncertującym pianistą.

☐

Wystawa światowa w Paryżu w 1889 roku zorganizowana była w 200 rocznicę wybuchu Rewolucji Francuskiej.

☐

Twórczość Debussy'ego wykazuje związki z impresjonizmem i symbolizmem.

☐

Poemat symfoniczny *Fontanny rzymskie* został skomponowany pod wpływem fascynacji muzyką Debussy'ego.

☐

Preludium *Taras audycji światła księżycy* przeznaczony jest na flet solo.

Ćwiczenie 5

Wskaż nazwisko tancerza, który wziął udział w premierowym wykonaniu Preludium do *Popołudnia fauna* Debussy'ego w Paryżu w 1912 roku:

☐ Michaił Fokin

☐ Serge Lifar

☐ Wacław Niżyński

Ćwiczenie 6

Wskaż nazwiska kontynuatorów pomysłów Debussy'ego.

☐ Manuel de Falla

☐ Arnold Schoenberg

☐ Paul Dukas

Ćwiczenie 7

Gamelan to:

☐ szkoła kształcąca muzyków różnych specjalności

☐ ukazanie rzeczywistości jako marzenia sennego

☐ tradycyjna orkiestra indonezyjska złożona wyłącznie z instrumentów perkusyjnych

Słownik pojęć

Bohema

środowisko artystyczne odrzucające konwenanse społeczne

Ćwierćtonowość

porządek dźwiękowy wykorzystujący interwały mniejsze od półtonu, możliwe do wykonania na instrumentach smyczkowych, ale wymagające także tworzenia nowych narzędzi wydobywania dźwięku

Gamelan

tradycyjna orkiestra indonezyjska złożona wyłącznie instrumentów perkusyjnych

Impresjonizm

kierunek w sztuce zapoczątkowany w Paryżu w II połowie XIX wieku; głównym celem artystów impresjonistów (początkowo malarzy i rzeźbiarzy) było uchwycenie ulotnych momentów; nazwa kierunku, nawiązująca do tytułu obrazu Claude'a Moneta Impresja, wschód słońca, pochodzi z jednej z pierwszych negatywnych krytyk autorstwa Louisa Leroya

Konserwatorium

szkoła kształcąca muzyków różnych specjalności

Oniryzm

sposób przedstawiania rzeczywistości na wzór marzenia sennego

Symbolizm

kierunek w literaturze i sztuce będący reakcją na realizm; w jego miejsce proponował dwuznaczność, odejście od manifestowania uczuć oraz kreowania

nowych idei; źródeł symbolizmu upatruje się w XIX-wiecznej muzyce, interpretowanej jako subiektywny język uczuć i emocji

System tonalny

dur-moll system siedmiodźwiękowych skal majorowych (durowych) i minorowych (molowych)

Tonalność

zasada zależności poszczególnych dźwięków i akordów utworu utrzymanego w jakiejś tonacji od określonego centrum dźwiękowego

Źródło:

www.sjp.pwn.pl

encyklopedia.pwn.pl

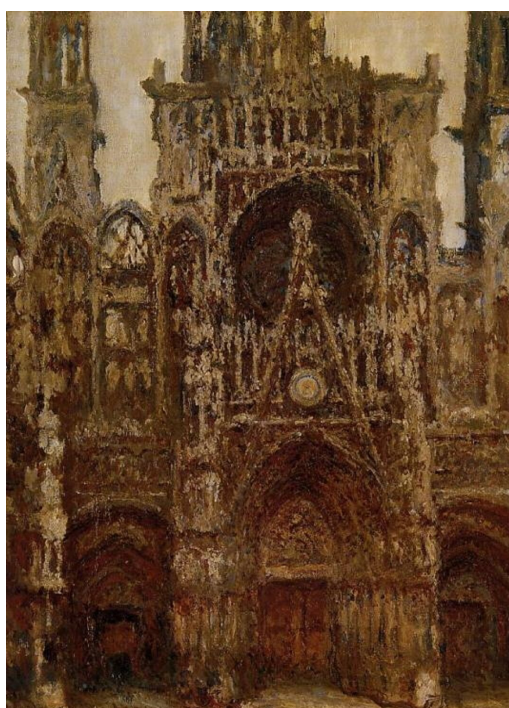
Galeria dzieł sztuki

Marcel Baschet, Claude Debussy, 1884, Wikipedia, domena publiczna

Paul Gauguin, „Dwie kobiety na Tahiti”, 1892, Wikipedia, domena publiczna

Claude Monet, „Katedra w Rouen”, 1893-1894, Wikipedia, domena publiczna

Biblioteka muzyczna

Claude Debussy, „Zatopiona katedra”, AMFN, CC BY 3.0

2 Claude Debussy, „Ślady na śniegu”, AMFN, CC BY 3.0

3 Claude Debussy, Preludia t. II, „Taras audiencji światła księżycy”, AMFN, CC BY_NBSP_3.0